ఇట్లుండునా?

సి. హెచ్. సత్యనారాయణరావు గారు

[సచిత్రము: చిత్రకారుడు: శ్రీ వై. సుబ్బరావుగారు, రాజమండ్రి]

౧

నారాయణరావుది అమలాపురం తాలూకాలోని ఒకకుగ్రామము. నియోగుల పిల్లవాడు. పాపం, చాలాచిన్నప్పుడే తండ్రి కాలంచేయడంవల్ల, స్థిరచరాస్తు లంతగా లేకపోవడంవల్ల చూచేదిక్కెవ్వరు లేకపోవడంవల్ల తల్లితోపాటు మేనమామ ప్రకాశరావుగారియూరు రాజమండ్రీ రావలసివచ్చింది. వారి పెట్టుపోతలలోనే చెప్పుచేతల్లోనే ఉండవలసివచ్చింది. ఏవిధమైన ఆధారం లేకపోవడంవల్ల నారాయణరావు చదువువిషయమై చాలా ఆదుర్దాపడేదితల్లి. పరమేశ్వరుడు నారాయణరావుకు ధనధాన్యంబు లివ్వకపోయినా తెలివి తేటలుమాత్రం పూర్తిగా అనుగ్రహించాడు. చిన్నప్పటినుంచీ ప్రతీపరీక్షలోనూ మొదటివాడుగానే ఉండేవాడు. పదిహేనువత్సరములు పూర్తికాకుండానే స్కూలుఫయినలు ప్యాసుచేసినాడు. తల్లికి కొంచెం ధైర్యం కలిగింది. సంతోషం, శాంతికూడా, కలిగాయి. ఇంటర్ మీడియటు చదువుటకు గవర్నమెంటు ఆర్ట్సు కాలేజీలో ప్రవేశించాడు.

౨

ప్రకాశరావుగారు రాజమండ్రీలో పేరుగాంచిన వకీలు. మ్యునిసిపలు కౌన్సిలరుకూడాను. ఇంతేకాదు. రాజకీయ (అసహాయనిరాకరణోద్యమము) సాంఘిక మత సంస్కారములందుకూడా పాల్గొనెడువారు. అందులో ముఖ్యంగా సంఘసంస్కారమంటే ప్రకాశరావుగారు ఎక్కువగా పనిచేసేవారు. చిన్నప్పటినుండీ వీరేశలింగంపంతులుగారు పెదబాబయ్యగారు అంటే అభిమానం గౌరవం. అందుచేతనే సంఘసంస్కారమంటే కొంచెం ఎక్కువప్రీతి. కులభేదములు పాటించరు ప్రకాశరావుగారు. అందుచేతనే తరుచు ప్రతి భోజనము (Cosmopolitan Dinners)లకు వెళ్లెడువారు. నిమ్నజాత్యుద్ధరణమునకై ధనసాహాయ్యము చేసెడువారు. రజస్వలానంతరవివాహములు మంచివని బహిరంగముగా ఉపన్యాసము లిచ్చెడువారు. గౌరుగారి వివాహపునస్టమును పూర్తిగఆమోదించారు. ప్రకాశరావుగారికి ఒకకుమార్తె. ఆయన పిల్లవిషయంలో ఏంచేస్తాడో చూద్దాం అని మాత్రం ప్రజలు అనుకొనేవారు.

౩

నారాయణరావు కేవలము చదువుటయందేకాక ఆటలందు, అందులో ముఖ్యంగా టెన్నిసునందు, ప్రావీణ్యం చూపించేవాడు. ఈఆటయందు రెండుమూడుసారులు బహుమానములుకూడా పొందెను. అందుచే నారాయణరావుఅంటే కాలేజి ప్రిన్సిపాలుగారికి, ప్రొఫెసర్లకు, చాలాయిష్టం, అభిమానము. ఇత డంతగా పేరు సంపాదించుటచే తోడిసహాధ్యాయులకు ద్వేషము. అందుచే నారాయణరావుకు స్నేహితులు బహుతక్కువ. అతనికి ముఖ్యస్నేహితుడు ఒక్కడే. అతడు మహమ్మదీయబాలకుడు. పేరు అబ్దుల్ రజకు. వీరిరువురు ప్రాణస్నేహితులు. ఇద్దరు అద్భుతమగు తెలివిగలవారు. ఎక్కడికివెళ్లినా వీరిద్దరు వెళ్లేవారు. టెన్నిసులోకూడా కలిసే ఆడేవారు. క్లాసులోఒక్కచోటనే కూర్చుండేవారు. నారాయణరావో లేక రజకో క్లాసులో మొదటివారుగ నుండెడువారు.

౪

రజక్ గౌరవముగల కుటుంబమునకు చెందినవాడు. అతనితండ్రి హుస్సేనుగారు యింగ్లండువెళ్లి బారిష్టరుపరీక్షప్యాసై మద్రాసుహైకోర్టులో వకీలుగా ప్రవే

శించినారు. వకీలుపని మొదలుపెట్టినఐదేళ్లలోనే సబుజడ్జీ; అదయిన కొద్దికాలంలోనే జిల్లాజడ్జీకూడఅయింది. ప్రస్తుతం రాజమండ్రీలో ఉన్నారు. వీరింట్లోపద్ధతులన్నీ నవీనం; ఘోషా ఎంతమాత్రంలేదు. హుస్సేనుగారి భార్యకూడా బియ్యే ప్యాసయింది. ఆయనకు ప్రస్తుతం ఒక కుమారుడు, ఒకకుమార్తె. కుమారుడు రజక్; నారాయణరావుతోటివాడు. కుమార్తెకుపండ్రెండుసంవత్సరములు. 7వ క్లాసులో చదువుచున్నది. చాలాతెలివైంది. ముఖకైంది. మంచిరూపసి.

౩

ప్రకాశరావుగారు సంఘసంస్కార ప్రియులు గనుక నారాయణరావు మనస్సుకూడా ఆధోరణిలోనే పడింది. అదిగాక నారాయణరావు చాలా యోచనాశక్తి, సత్యాసత్యపరామర్శవిచక్షణ కలవాడు. సంఘంలోఉండే దురాచారములుచూసి వాటికి విద్వాంసులుకూడా సలిపే దాస్యంచూసి, చాలా విచారించేవాడు. ఇదిగాక గాంధిమహాత్ముని జాతీయసందేశము, అందులో ముఖ్యంగా సాంఘికవిషయము నారాయణరావుతలలో కెక్కింది. నిమ్నజాత్యుద్ధరణము, హిందూమహమ్మదీయ సమ్మేళనము, గౌడుగారి వివాహచట్టం మొదలగు సమస్యలగురించి తీవ్రంగా ఆలోచించేవాడు. అప్పుడప్పుడు రజక్‌తో చర్చించేవాడు. హిందూసంఘంలో ఉండే దురాచారాలన్నీపోయి, ఐకమత్యంకలిగి సోదరభావం జనించి, సంఘంలో నిరంకుశాధికారం సల్పుచు, హిందువులను శృంఖలాబద్ధులనుచేసిన పూర్వాచారపరాయణత రూపుమాపితేనేకాని స్వరాజ్యం రావడం కష్టమని నారాయణరావు అభిప్రాయము.

౪

రజకు తరుచు నారాయణరావును తనయింటికి తీసికొనివెళ్లి టీ కాఫీ ఫలహారాలు యిచ్చుచుండెను. నారాయణరావు ఎంతమాత్ర మభ్యంతరపెట్టక పుచ్చుకొనుచుండెడువాడు. వీరిరువురేకాక హుస్సేనుగారితోను వారి భార్యాబిడ్డలతోను కలిసి ఒకబల్లకడనే వాటిని పుచ్చుకొను చుండెను. నారాయణరావు సంగతి అంతకుపూర్వమే రజకువల్ల హుస్సేనుగారికి తెలిసినది. నారాయణరావు అంటే ఆకుటుంబానికంతా ఎంతోగౌరవము; ప్రేమ. అట్టివారి మొదలను నారాయణరావుకు. వారితో కలిసి తరుచు షికారుకూడా వెళ్లుచుండెడువాడు. ఇదంతా చూస్తే చాలామందికి నారాయణరావుయెడల ద్వేషం, కోపం. తనసహాధ్యాయులు అప్పుడప్పుడు పరిహాసం చేసేవారు కాని వాటిని నారాయణరావు లెక్కపెట్టడు. మౌనమంత్రం ఉపయోగించేవాడు. ఈసంగతులన్ని కిట్టనివా రెవరో మెల్లగా ప్రకాశరావుగారి చెవులో ఊదారు. పైగా నారాయణరావు హుస్సేనుగారియింట్లో భోజనాలు కూడా చేస్తున్నాడని కల్పించారు. కాని ప్రకాశరావుగారు దీన్నిగురించి ఏమీ నారాయణరావును అడగలేదు. ఎందుచేతననగా ఆయనకూడా అందరితో కలిసి భోజనము చేసినవాడే.

౫

నారాయణరావు రజకు లిద్దరు బి. ఏ. పరీక్షయందు రాజధానిలో మొదటియిరువురుగా ప్యాసయినారు. ముందుచేయవలసిన విషయం ఇద్దరూ బాగుగ ఆలోచించుకొని లాకాలేజిలో ప్రవేశించుటకే నిశ్చయించుకొన్నారు. ఇంతలో హుస్సేనుగారికి హైకోర్టు జడ్జీ అయినట్టు తంతివార్త వచ్చింది. ఇంతకంటే కావలసినదా లనుకొన్నారు స్నేహితులిద్దరూ. నారాయణరావు తన మనోభిష్టమును మేనమామతో చెప్పాడు. ఆయన ఏమియు అభ్యంతరపెట్టలేదు.

౬

ప్రకాశరావుగారికి కుమారులు లేరు. యిద్దరుకుమార్తెలు. మొదటిపిల్ల మాణిక్యాంబకు పండ్రెండు సంవత్సరములు నిండాయి. అందమైనదే. ఫస్టుఫారం ప్యాసు అవడంతోనే ప్రకాశరావుగారికి యిష్టంలేక పోయినా యింట్లో ఆడవాళ్ళ పోరుపడలేక చదువుమాన్పించారు. ఇంకా పెళ్లి చెయలేదని యిరుగుపొరుగువారల ఆక్షేపణలపోరేకాక ఇంట్లోవాళ్లవికూడా రోజురోజూ ఎక్కువయినాయి. ప్రకాశరావుగారి అవస్థ ఏమని చెప్పడం? ఆయనహృదయ రంగమందు ఘోరయుద్ధం ప్రారంభమయింది. పెళ్లిచేయడమా లేకమానివేయడమా? కేక్‌స్పియరుపడ్డ అవస్థలో పడ్డారు. పెండ్లిచేస్తే వీథిలో తలెత్తుకొని తిరగడానికివీలుండదు. చెయ్యకపోతే యింట్లో పోరుపడ

లేరు. శాంతి అనేది లేనేలేదు. నిత్యం రణగొణధ్వనులు, ఏడ్పులు ఉంటాయి. ఆసంవత్సరం పెళ్లిచెయ్యక తప్పదన్నారుఆడవాళ్లు. మేనల్లుడుయింట్లోనే ఉండగా ఎందుకాలోచన; త్వరలో ముహూర్తం పెట్టించి వివాహం చెయ్యమని బలవంతం పెట్టారు. ప్రకాశరావు గారికి ఏమిచేయుటకు తోచడంలేదు.

౯

ఒకనాటిఉదయం నారాయణరావు తనగదిలో కూర్చుండి కాఫీతాగుచుండగా అతనితల్లివచ్చి మెల్లగా పెళ్లిసంగతి ఎత్తింది. నారాయణరావు ఇంతవరకుపెళ్లి గురించి అంత దీక్షగా ఆలోచించియుండలేదు. యింత చిన్నతనంలోనే, ఒకరి ఆధీనంలో ఉండగానే, పెండ్లి చేసికోవడమంత విచారకరమైన సంగతి ఇంకొకటి లేదన్నాడు. చదువుపూర్తి అవుతేనేకాని పెండ్లిసంగతి ఎత్తుటకు వీల్లేదన్నాడు. అదీగాక చిన్నప్పటినుండి తన చెల్లెల్లా చూచుకొనుచున్న మాణిక్యాంబను పెండ్లిచేసికోవడం అసందర్భంపని అన్నాడు. తల్లి ఏమేమో అనేకవిధాలచెప్పింది పెండ్లిచేసికోమని; కాని నారాయణరావు ప్రస్తుతంఏమిమాట్లాడవద్దనిస్పష్టంగాచెప్పివేశాడు. ఈసంగతులన్నీ ఇంట్లోవాళ్ళకు తెలిసాయి. ఆసాయంత్రమే ప్రకాశరావుగారు మేనల్లునితో తిరిగి వివాహ విషయం ప్రసంగించారు. ఉదయం తనతల్లితో ఏవిధంగాచెప్పాడో ఇప్పుడుకూడా అదేవిధంగా మేనమామతోచెప్పెను. పైగా “ఏం మామా, చాలాకాలమునుండి రజస్వలానంతరవివాహములనుగురించి తీవ్రంగా ఉపన్యాసాల నిస్తూ, వ్యాసముల వ్రాస్తూ నీవే స్వవిషయంలో పప్పులో అడుగువేస్తే ఏలా” అనిపరిహాసంగా అన్నాడు. ఈమాటలు బల్లెపుపోట్లవలె నున్నాయి ప్రకాశరావు గారికి.

౧౦

“చదువు పూర్తిఅయ్యేవరకూ ఏలాగో యింట్లో వాళ్లపోరుపడదాం. రెండేళ్లు కళ్లుమూసుకొంటే గడిచి పోతాయి. ఈకాలంలో పెళ్లిచేయుట ప్రాణసంకటంగాఉంది. చిన్నప్పటినుండి చదువుచెప్పించి పెద్దవాణ్ణి చేసిన మనయెడల కృతఘ్నుడుగా ఉండజాలడు. రెండేళ్లు అయ్యేసరికి నారాయణరావు భావాలు మారిపోకూడదా. బి. యల్. అవడంతోనే తిరిగివచ్చి చెప్పుదాం. తప్పక పెండ్లిచేసికొంటాడు. మరేంభయం లేదు” అని ప్రకాశరావుగారు ఆడవాండ్లను సముదాయించి ప్రస్తుతం పెండ్లి ఆపుచేసినారు.

౧౧

వేసవిసెలవులు పూర్తిఅవడంతోనే నారాయణరావు చెన్నపట్టణంకు బయలుదేరి వెళ్లి లాకాలేజీలో ప్రవేశించాడు. అతని ప్రాణస్నేహితుడు సోదరతుల్యుడునగు రజక్ కూడా ప్రవేశించాడు. వీరి స్నేహము అద్వితీయము. నారాయణరావుకు హుస్సేనుగారి కుటుంబముఅంటే చాలాగౌరవము, భక్తి, ప్రేమ. అందుచేతనే వారియింటికి తఱుచువెళ్లును. హుస్సేనుగారి కుమార్తె జిజియా స్కూలు ఫయినలుప్యాసయి గవర్నమెంటు క్వీనుమేరీ కాలేజీలో యింటర్మీడియటు చదువుటకు ప్రవేశించింది. నారాయణరావంటే జిజియాకు అనేకవిధమైన గౌరవము, ప్రేమ. అట్లే నారాయణరావు కూడా జిజియాయెడల.

౧౨

హుస్సేనుగారు విశాలహృదయులు; భక్తిపరాయణులు; సత్యాన్వేషులు. వారికి అన్నిమత గ్రంథములయెడల సమానభక్తి గౌరవము. తమమతమే గొప్పదనేవారుకారు. అన్నిమతగ్రంథములు ఈశ్వరప్రేరితములే. ప్రతిదానియందు వేర్వేరులక్షణములుకలవు; ఈశ్వరుడు ఏ గుడియందోకాక ఏ మాస్కునందోకాక ఏ చర్చియందోకాక విశ్వమంతా వ్యాపించియున్నాడు. అతడు సర్వాంతర్యామి; సర్వవ్యాపి; అని నమ్మినవారలలో నొకరు హుస్సేనుగారు. వీరియింట్లో నిత్యం ఉదయం, సాయంత్రం కుటుంబప్రార్థనలు సలుపుదురు. నారాయణరావుకూడా వీటియందు పాల్గొనుచుండెడివాడు. అప్పుడప్పుడు ప్రార్థనగూడా చేసేవాడు నారాయణరావు. హుస్సేనుగారి కుటుంబములోని వాడుగనే మెలగేవాడు. శనివారం, ఆదివారాలు వారి యింటివద్దనే గడిపేవాడు; భోజనంకూడా అక్కడే.

౧౩

ప్రకాశరావుగారికి పైసంగతులన్నీ తెలిసాయి. తెలియకపోవడం ఆశ్చర్యంకాని తెలియడం ఎంతమాత్ర

మాశ్చర్యంకాదు. నారాయణరావుఅంటే కిట్టనివాళ్లెవరో ప్రకాశరావుగారికి లేనిపోనివికూడా కల్పించి వ్రాసి యుందురు. నారాయణరావుఅంటే కాలేజి ప్రిన్సిపాలుగారికి, ప్రొఫెసర్లకు చాలయిష్టం. వారితో నిత్యంచనువుగా ఉంటాడు. ఇదిగాక హుస్సేనుగారి కుటుంబముతో కలిసిమెలసి తిరగడం, వారిమోటారు బండిలోరావడం, నారాయణరావుకొరకు లాకాలేజికి రావడం చూచి సహించలేనివారు అనేకమందిఉన్నారు. ఈసంగతులు విన్నప్పటినుంచి ప్రకాశరావుగారికి ఏమీ తోచడం లేదు. ఆడవాళ్లకు అసలే తోచడంలేదు. నారాయణరావు తల్లి దుఃఖసముద్రంలో మునిగిపోయింది. అందరూకలిసి ఆలోచించి రక్షణం వివాహం చేస్తే నారాయణరావుకు అన్నీ వదులుతాయి అని నిశ్చయించి ముహూర్తంపెట్టించి రక్షణం 20రోజులు సెలవు తీసికొనిరమ్మని నారాయణరావుపేర వ్రాసినారు. ఆఉత్తరం చూచుకొని నారాయణరావు ఆశ్చర్యపడ్డాడు. ఎందుకింత తొందరగా పెండ్లిచేయ దలుచుకొన్నారో అర్థంకాలేదు. తిరిగి ఈక్రిందివిధంగా బదులువ్రాసాడు.

"ప్రకాశంమామయ్యకు మేనల్లుడు నారాయణరావు అనేకనమస్కారములు. నీవు వ్రాసిన ఉత్తరం చూచుకొని చాలా ఆశ్చర్యపడ్డాను. ఇంత అవసరంగా ఎందుకు పెళ్లిచేయదలచుకున్నారో నా కెంతమాత్రము అర్థంకావడంలేదు. చదువు పూర్తి అయితేనేకాని పెళ్లిచేసికోనని యిదివరకే చెప్పియుంటిని. పెళ్లిచేసికొన్నతరువాత ఒకరి ఆధీనం ఉండడం నాకేమీ యిష్టం లేదు. అదిగాక మాణిక్యాంబను నేను స్వంతచెల్లెలువలె ఇంతవరకు భావించుచున్నాను. అట్టిసమయంలో నేను ఆమెను పెళ్లిచేసికోలేను. నామనస్సాక్షి ఎంతమాత్రము ఒప్పుకొనుటలేదు. మనస్సాక్షికి వ్యతిరేకంగా నడచుట నాకు యిష్టమూలేదు. అట్లు వ్యతిరేకంగా ఎన్నటికి వర్తించను. పెండ్లివిషయంలో నాకు సంపూర్ణస్వాతంత్ర్యము యిప్పించగలందులకు వేడుచున్నాను. ఇట్లువ్రాసినందుకు క్షమింపవేడెదను.

ఇట్లు నీప్రియమైన మేనల్లుడు,

నారాయణరావు."

"ఈ ఉత్తరం చూచుకొని ప్రకాశరావుగారు నిలువునా నీరైనారు."

౧౪

ఈఉత్తరం చూచుకొని ప్రకాశరావుగారు నిలువునా నీరైనారు. ఇంట్లోవాళ్ళతో ఆలోచించి చెన్నపట్నంవెళ్లి స్వయంగా నారాయణరావును తీసికొని రావడమే మంచిదని నిశ్చయించి ఆరాత్రే బయలుదేరి వెళ్లినారు. రైలుదిగడంతోనే తిన్నగా లాకాలేజికివెళ్లి నారాయణరావును కలుసుకొని రాజమండ్రీకి ప్రయాణం అగునన్నారు. కాని నారాయణరావుది మునుపటి ధోరణే. నయాన్న, భయాన్న, అనేకవిధాల ప్రకాశరావుగారు చెప్పినను లాభంలేకపోయింది. ఇటుపైన చదువు చెప్పించననికూడా బెదరించారు. నారాయణరావు బదులుచెప్పలేదు. ప్రకాశరావుగారికి ప్రాణం విసిగింది. హుస్సేనుగారితో సంగతిసందర్భములన్ని చెప్పి నారాయణరావుకు బుద్ధిచెప్పించ దలచుకొని ఆసాయంకాలము వారియింటికి వెళ్లి హుస్సేనుగారితో అన్నీవిన్నవించుకొన్నారు ప్రకాశరావుగారు. బీబీయాకూడా అక్కడే

వుంది. "నాతో చెప్పడంలో మీఅభిప్రాయ మేమో నాకు తెలియ లేదు. అయినను ఒక్క సంగతి చెప్ప తలచుకొన్నాను. నారాయణరావు చిన్నవాడుకాడు. తెలివి తేటలుగలవాడు. యోచించగలశక్తి బాగుగ ఉంది; అతనికి ఈ వివాహం చేసికోవడాని కిష్టం లేనప్పుడు బలవంత పెట్టడం కేవల మన్యాయము. ఏవిషయంలో నైనా బలవంత పెట్టవచ్చునుగాని పెళ్లి విషయంలో బలవంత పెట్టకూడదనియే నానిశ్చితాభిప్రాయం. పెండ్లిఅంటే ఆజన్మాంతం ఉండే పవిత్రసంబంధం కాని వేరొకటి కాదు. యిష్టం లేకుండా పెళ్లి చేసికోవడం కంటె మహాపాతకం యింకొకటి లేదు." అని మెల్లగా మృదువుగా హుస్సేనుగారు బదులుచెప్పిరి. ప్రకాశరావుగారు మరిమాట్లాడ లేదు; తలవంచుకొనేయున్నారు హుస్సేనుగారు మాట్లాడినంతసేపు. కొంతసేపైనతరువాత సెలవుతీసికొని వెళ్లిపోయినారు. నారాయణరావుతో యింకొకసారి చెప్పి చూచారు. లాభం లేకపోయింది. తిరిగి రాజమండ్రీబయలుదేరివచ్చేశారు. నారాయణరావు విషయంలో నిరాశ చేసికొని డబ్బుపంపించడం ఆపుచేసినారు.

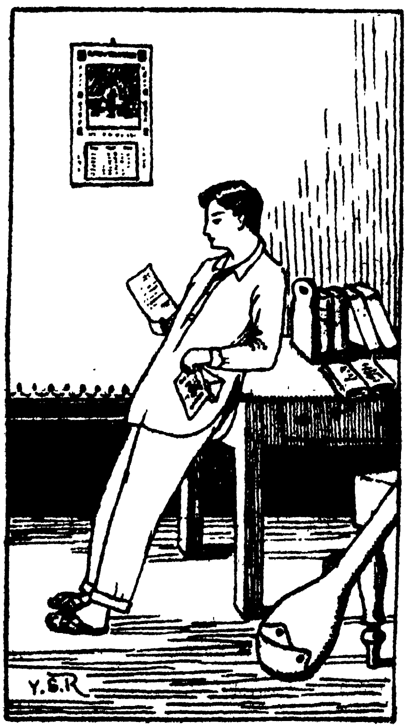

"నారాయణరావుకు ఒకకవరువచ్చింది. అందులో ఒక ఉత్తరం, ఒక నూరురూపాయలనోటు వున్నవి."

౧౫

యింటిదగ్గరనుండి డబ్బురాక పోవడంవల్ల పాపం నారాయణరావుకు కష్టంగాఉంది. అందుచే ఇంక చదువుచాలించి ఉద్యోగముకొరకు ప్రయత్నాలు మొదలుపెట్టాడు. ఈసంగతి రజక్‌తో చెప్పాడు. రజక్ తండ్రితో సంగతి అంతా చెప్పాడు. రెండురోజులుతరువాత నారాయణరావుకు ఒక కవరువచ్చింది. అందులో ఒక ఉత్తరం, ఒక నూరురూపాయలనోటు ఉన్నవి. ఉత్తరంలో యిట్లు వ్రాసియున్నది.

"ప్రియమైన నారాయణరావుకు:— ఇందుతో పంపిన నూరురూపాయలను దయతో నంగీకరింపుము. ఈశ్వరునియందు పూర్ణవిశ్వాసముంచుము. మనస్సాక్షి చెప్పినరీతి ఎన్నికష్టములువచ్చినా నడచుకొనుము. ఈశ్వరుడు నీకుధైర్యము, శక్తి, శాంతి యిచ్చునుగాక!

ఇట్లు,

ఈశ్వరపుత్రుడు."

ఈ ఉత్తరం ఎవరువ్రాసింది, ఎక్కడనుంచివచ్చినది నారాయణరావుకు తెలియ లేదు. కవరుమీదిముద్ర చాలా అలుక్కొనిపోవుటచే ఏవూరినుంచివచ్చింది చెప్పుటకు వీలు లేకుండా ఉంది. అత్మణమందు ఈశ్వరప్రేమ మహిమనుగ్రహించాడు నారాయణరావు. ధన్యవాదంబులు అర్పించాడు. ప్రతినెల యిట్లే నారాయణరావుకు డబ్బు వచ్చుచుండెను; అతనికి ఈశ్వరునియెడల విశ్వాసము ప్రేమ ఎక్కువగుచుండెను.

౧౬

రజక్ నారాయణరావులు బి.యల్.ప్యాసు అగుసరికి జిజియా యింటర్ మీడియటు పూర్తిచేసింది. అయిదేండ్లక్రిందట బయలుదేరిన స్నేహభావము దినదినం వృద్ధిఅగుచు వివిధరూపములు దాల్చింది. జిజియా అంటే నారాయణ రావుకు అత్యంత గౌరవము, ప్రేమ. అట్లే జిజియాకు నారాయణ రావు యెడల. ఒకరి నొకరు నిత్యం చూచుకోకపోతే తోచదు. ఆరోజు మరిపోయినట్లుండెడిది. తన పెండ్లివిషయమై అనేకదృక్పథముల

నుండి తీవ్రంగా ఆలోచించాడు. ఎన్నటికైనా ఎన్ని కష్టాలుసంభవించినా,ఎంతమందిబంధువులు, స్నేహితులు విడనాడినా, కులములోనుంచి వెలివేసినా జిజియానే పెండ్లి చేసికొనుటకు నిశ్చయించాడు. కాని యింకా ఎవ్వరితోనూ చెప్పలేదు. నారాయణరావు యొక్క తెలివితేటలు చూచి, మనోనిశ్చలతను జూచి, హృదయ నైర్మల్యమును గాంచి, ఆత్మశక్తిని పరికించి జిజియా కూడా నారాయణరావునే ఎన్ని అడ్డంకులు వచ్చినా పెండ్లాడుటకు నిశ్చయించుకొన్నది. ఈమె కూడా యింకా ఎవ్వరితోనూ చెప్పలేదు.

౧౭

నారాయణరావు యం. యల్ చదువుతూ (apprentice course) కూడా పూర్తిచేసినాడు. జిజియా బి. యే. రాజధానిలో మూడవతరగతిలో ప్యాసయింది. నారాయణరావు యం. యల్. ప్యాసయి హైకోర్టువకీలుగా చేరినాడు. బి.యల్.క్లాసులోనుండగా ఎక్కడినుంచి డబ్బువచ్చేదో ఇప్పుడుకూడా అర్థంకావటంలేదు. హుస్సేనుగారు పంపుచున్నట్లు అనుమానంతోచింది. ధైర్యంచేసికొని హుస్సేనుగారిని అడిగినాడు. ఆయన అప్పుడు"నాయనా, నీయందు ఈశ్వరునికి పూర్ణప్రేమ గలదు. తన్ను నమ్మినవారి కీశ్వరు డెల్లప్పుడు సహాయము చేయుననే యనుకొనుము. ఎవరు పంపిన నేమి నీవు మాత్రం ఈశ్వరునియందు విశ్వాసము వీడక, ఆయన యిచ్చియే నెరవేర్చుచుండుము. నీ కెట్టియిక్కట్లు రాలేవు." అని బదులు చెప్పినారు.

౧౮

జిజియాను చూచినప్పుడెల్ల నారాయణరావుకు అదొకవిధమైన వికాసం కలుగుతుంది. అతని హృదయంలోకి అదొకవిధమైన తేజస్సు మెచ్చుకొని వెళ్లుతుంది. వినయవిధేయతలు గొప్పయింటివారి పిల్లలందుండుట అరుదు; కాని ఎక్కడైనా ఉన్నవంటే, జిజియా యందున్నవి. ఆమెమాట్లాడుతూ ఉంటే తేనెలొలుకుతూ ఉండును. ఆమె జ్ఞానం ఎక్కువగుచున్నకొలది వినయం ఎక్కువగుచున్నది; మనస్సు వికాసముచెందినకొలది హృదయమందు ప్రేమ అభివృద్ధి, పవిత్రత గాంచుచున్నది. ఒక విధమైన చిఱునవ్వు- హృదయ పవిత్రతను వెలిపుచ్చు చిఱునవ్వు- చుట్టుప్రక్కల ఉండు వారిలోని దుఃఖాన్ని పటాపంచలుచేసి వెలుగురనే ప్రేమను వెదచల్లే చిఱునవ్వు- ఆమె పెదవులమీద నిత్యం నాట్యంచేస్తూఉంటుంది. ఆమె ఈశ్వరభక్తివిశ్వాసములు అపారములు.

౧౯

ఒకనాడు మూడునాలుగు గంటలకు జిజియా తనగదిలో టీ త్రాగుచు ఏదోపుస్తకం చూస్తూ కూర్చుండెను. నారాయణరావు ఆమె గదివద్దకువచ్చితలుపు దగ్గరగావేసి ఉండుటచే మెల్లగా తట్టాడు. 'ఎవరో రావచ్చును' అని మృదుమధుర కంఠస్వరంతో జవాబు

"లోపలికివెళ్లి జిజియాతోపాటు ఫలహారము టీ పుచ్చుకొన్నాడు."

వచ్చింది. లోపలికివెళ్లి జిజియాతోపాటు ఫలహారం టీ పుచ్చుకొన్నాడు. ఏదైన ప్రశాంతస్థలానికి ఒంటరిగ షికారు వెళ్లవలెనని ఉంది. 'నీవుకూడా వచ్చెదవా' అని నారాయణరావును అడిగింది. నారాయణరావు అక్కడికివెళ్లడం ఉద్దేశంకూడా జిజియాతో మాత్రం కలిసి షికారు వెళ్లవలెననియే. అట్లు అడగకయే తన కోరికలన్నిటిని ఈశ్వరుడు తీర్చుచున్నందులకు మన

స్సులో కృతజ్ఞతాపూర్వక వందనము లర్పించి 'సరే వస్తా'నని బదులుచెప్పినాడు. ఇద్దరూకలసి మోటారులో యిలియట్ బీచికిపోయి ఒకఏకాంతస్థలమును చూచుకొని సముద్రపు ఒడ్డుననే కూర్చొని కొంతసేపు ఏవేవో మాట్లాడిన పిమ్మట నారాయణరావును ప్రార్థనచేయమని జిజియా కోరింది. ఆమె అడగడం, నారాయణరావు చెయ్యక పోవడమునా? అందులో, అట్టి ప్రశాంత స్థలమందు, పవిత్ర సమయమందు విశ్వగానంతో తన గానం ఐక్యంచేసి, మనస్సును సడిలపరిచి, హృదయమును పవిత్రంచేసి, కరములు జోడించి,తలవంచి, ఈశ్వరుని ధన్యవాదములు సల్పుటకంటె వేరొక ఘన కార్య మేముంది. కాని "నీవుమాత్రము ముందుగా భక్తి రసపూరితములగు హిందూస్థానీకీర్తనలు పాడినచో ప్రార్థనచేసినచో మరింత ఉత్సాహము, ఉద్రేకం కలుగు"నని నారాయణరావు చెప్పినపిమ్మట రెండుకీర్తనలనుతనసహజ మృదుమధురకంఠము నెత్తిపాడింది. నారాయణరావు ప్రార్థనచేసినాడు. ఆసమయమందు వీరి హృదయ కవాటముల తెరువబడి అదొకవిధమైన వెలుతురు ప్రవేశించింది. వీ రిరువురు తమతమ హృద్భావములను గ్రహించారు. జిజియాకు నారాయణరావు పవిత్రస్వరూపుడువలె కనబడితే జిజియా నారాయణరావుకు ప్రేమస్వరూపంగా కనపడింది. "హృదయసామ్రాజ్యపట్టభద్ర" వన్నాడు జిజియాతో నారాయణరావు. "నాసర్వస్వం-నాదేహం - మనస్సు - హృదయం, నీదే" అంది జిజియా. ఒక్కక్షణం వారిదేహాలు తోపాటు ఆత్మలుకూడా ఆలింగనంచేసికొన్నాయి. ఇరువురు ఆనంద బాష్పాల్ని రాల్చారు. 'ఈశ్వరుడు ధన్యుడు, మనము ధన్యులమైతి' మనుకొన్నారు. తిరిగి యింటికి బయలుదేరి మోటారులో కూర్చున్నంతసేపు మాట్లాడుకో లేదు; కాని ఆనిశ్శబ్దం (silence) లో మాట్లాడుకొనుచునేయున్నారు- నోటితో కాదు; ఆత్మలతో.

"ఒకక్షణం వారిదేహాలతోపాటు ఆత్మలుకూడా ఆలింగనం చేసికొన్నాయి."

౨౦

హుస్సేనగారు జిజియాకుపెండ్లిచేసిన బాగుండుననితలంచి ఆమె అభిప్రాయమును తెలిసికొనుటకుగాను ఒకనాటిసాయంకాలము జిజియాతో మాట్లాడుటకు మొదలిడినారు. 'వివాహం విషయంలో నీయిష్ట మెట్లో అట్లే జరుగవలెగాని మరియొకలాగున జరుగనేర' దని మాత్ర మభయమిచ్చినారు. కొన్నిసంబంధముల గురించి హుస్సేనుగారు చెప్పినారు. ఆయన చెప్పినదంతయువిని 'నేను నెలరోజులక్రిందటనే ఈశ్వరునియెదుట నారాయణరావును పెండ్లిచేసికొన్నాను.' అని మెల్లగా తలవంచుకొని బదులుచెప్పింది. హుస్సేనుగారికి ఆశ్చర్య సంతోషాలు ఒక్కసారి బయలుదేరినవి. నారాయణరావువంటి అల్లుని సంపాదించుటకంటె తనకు వేరుసంతోషమయింది లేదన్నారు. తమకుమార్తె అభీష్టమును మరునాడు నారాయణరావుతో చెప్పినారు. తమపిల్లను పెండ్లిచేసికోవడంవల్ల కలిగే సాధకబాధకములన్నీ విపులంగా చెప్పినారు. "పరమేశ్వరు డున్నప్పుడు దుఃఖములన్నీ సంతోషంగా మారును. ఈశ్వరునిమీదనే భారము నిడితిని. జిజియాను పవిత్రప్రేమతో ప్రేమించాను; ప్రేమించుచున్నాను; ఇటుపైన ప్రేమించెదను. జిజియానుతప్ప ఇతరులను పెండ్లిచేసికొనవని ఈశ్వరునియెదుటనిశ్చయించుకొన్నాను." అని నారాయణరావు జవాబుచెప్పాడు.

౨౧

ఏదోఒక సెలవుదినమున వివాహమును రిజస్టరు చేయించిన బాగుండునేమోయని జిజియాతో హుస్సేను గారు చెప్పినారు. "రిజస్టరు చేయడ మనవసరము. ఈశ్వరునియెదుట హృదయపూర్వకంగా హృదయఫలకమందు బంగారుఅక్షరములతో రిజస్టరు చేసికొన్నప్పుడు వేరే ఆచార్యుణ్ణి తీసికొనివచ్చి రిజస్టరుచేయడం నాకెంతమాత్రము యిష్టంలేదు. అట్లుచేసినచో నారాయణరావును నొప్పించినదాన నగుదును. ఈశ్వరునియెడల, నారాయణరావునెడల అవిశ్వాసకురాల నగుదును." అని జిజియా బదులుచెప్పగానే హుస్సేనుగారు మరి మాట్లాడలేదు. వీరిరువురి ప్రేమనుచూచి లోపల అమితానందపడి ఈశ్వరునికి ధన్యవాదములు సల్పి వారిని చిరాయువులుగను ఈశ్వరప్రేమయందు దినదినాభివృద్ధి గాంచునటుల ఆశీర్వదించి వెడలిపోయెను. మరునాడు వివాహసందర్భమున తమస్నేహితులకు ఒక విందొనర్చినారు. ఆసందర్భమున అనేకులు పెద్దలు గవర్నమెంటుఉద్యోగులు బ్రాహ్మణులు, బ్రాహ్మణేతరులు కూడావచ్చి వధూవరుల నాశీర్వదించిరి.

౨౨

తానిట్లు హుస్సేనుగారి కుమార్తెను పెండ్లిచేసికొన్నట్లుగా ప్రకాశరావుగారికి నారాయణరావు జాబు వ్రాసినాడు. అందరూ నిశ్చేష్టితులైనారు. తనకొడుకువల్లకదా అన్నగారి కుటుంబానికి గౌరవహాని కలిగిందని విచారించి కొడుకుచేసిన పనిచూచి, సహించలేక నారాయణరావుతల్లి ఆత్మహత్య చేసికొంది. ఈసంగతి తెలుపుతూ నారాయణరావుకు ఒకజాబు వ్రాసినారు. తమ యింటికిమాత్రము రావద్దని స్పష్టంగా తెలియపరిచినారు. నారాయణరావు జిజియాలు చాల విచారించారు. ఎంత రావద్దనివ్రాసినా రాజమండ్రీవెళ్లి చూడవలెనని నిశ్చయించి ఆరాత్రియే బయలుదేరి వెళ్లినాడు. మేనమామ యింటికివెళ్లగా ఎవ్వరూ పలుకరించినా మాట్లాడలేదు. లోపలికి రావద్దన్నారు. పాపం నారాయణరావు చాలా దుఃఖించాడు. 'ఈశ్వరేచ్ఛ నెరవేరునుగాని మానవేచ్ఛ ఎన్నటికి నెరవేరదు' అనుకొని విచారగ్రస్తుడై ఆరాత్రే తిరిగి చెన్నపట్నంబయలుదేరివెళ్లిపోయినాడు.

౨౩

ప్లీడరుపని మొదలుపెట్టిన అయిదారుసంవత్సరముల లోపుగనే నారాయణరావు మేధాశక్తిని, వినయవిధేయతలను, న్యాయబుద్ధిని, విశాల హృదయమును, మనోధైర్యస్థైర్యములను హైకోర్టు జడ్జీలు పూర్తిగ గ్రహించి మొదటనే జిల్లాజడ్జీపని యిచ్చినారు.

౨౪

జీవితకాలమంతయు ఈశ్వరపుత్రు డనిపించుకొన్నాడు నారాయణరావు.

తాత్త్వికాహంకారము

కే. బి. కోటిలింగం దేవర గారు

ఐంద్ర జాలికు కరణి నిత్యప్రభూజ
　　మట్టుసంకల్పమున భువనాళి సతమం
దోపంగాఁజేసి క్షణములో మాపుచుండు
ప్రకటితాద్భుతమూల మాంత్రికుడ నేనె?

తారహారంబులోని సూత్రంబు పగిది
సకలవేధోఽండగత చరాచరసమూహ
మెడపకయ ధరియించి వెల్గించుచుండు
నప్రతర్క్యాండనైన సూత్రాత్మ నేనె?

బంతు లాండొంటి నంటక పట్టివిసరు
నాటలో మేటియైన కన్యాకవిధాన
సర్వగోళంబులం ద్రిప్పిసాకుచుండు
నఖిలబ్రహ్మాండకోటి నాయకుండ నేనె?

సంద్రమున నీటిబుగ్గల చందమునను
దేనిలోన బ్రహ్మాండాళి దేహమూని
పెరిగి, తిరిగి విలీనమై పేరు మాయు
లీలతో నట్టి చిన్మయ లింగ మేనె?